



QUADERNS DE L'ICPS

Vot i canvi

**Una estimació dels fluxos de vot a les eleccions
al Parlament de Catalunya de 2012
a partir de les dades del Sondeig de l'ICPS**

Lucía Medina
Robert Liñeira
Maria Freixanet



Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

01

Gener 2013

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

“Quaderns de l'ICPS” són breus monografies que analitzen diversos aspectes de les actituds i el comportament polític de la ciutadania i que tenen com a un dels seus objectius principals la divulgació científica dels fenòmens polítics entre un públic ampli, no especialitzat, però interessat a tenir-ne un millor coneixement.

Aquesta és una publicació trimestral en format *on-line*, dirigida i realitzada pel grup de recerca en Comportament Polític i Electoral del propi Institut, en col·laboració amb altres investigadors externs.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís dels autors o autores.



Publicació: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>
© Lucía Medina, Robert Liñeira i Maria Freixanet
DL: B.2828-2013

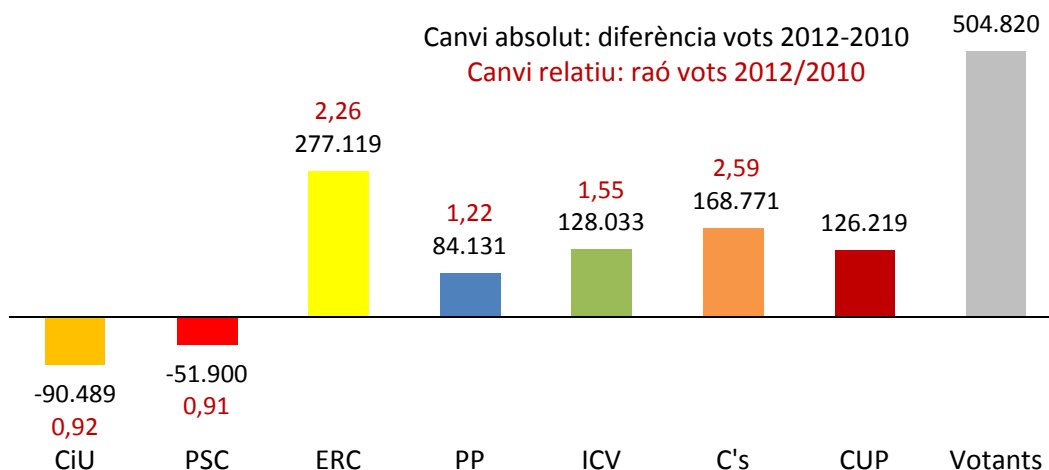
Les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 2012 van ser excepcionals per diversos motius. En primer lloc perquè es van celebrar de forma avançada, només dos anys després de la darrera convocatòria. En segon lloc, perquè s'hi varen presenciar canvis importants en les propostes dels partits, fonamentalment en relació a la qüestió nacional, on CiU va modificar el seu posicionament tradicional sobre les relacions entre Catalunya i Espanya, tot presentant una agenda obertament independentista a l'abric de la manifestació multitudinària del 11-S. I per últim, un tercer element de novetat d'aquests comicis resideix en el fet que CiU optava a la reelecció després d'una legislatura caracteritzada per fortes polítiques d'austeritat pressupostària.

Aquests elements particulars van contribuir a què els resultats també ho fossin. D'entrada, la participació electoral fou molt elevada, fregant al 70 per cent, el que suposà la participació més

alta en unes eleccions autonòmiques a Catalunya (i per sobre, fins i tot, de la mobilització produïda a diverses eleccions generals). Aquesta "fallera" electoral va generar mig milió més de papernetes respecte dels comicis anteriors, el que va afavorir que hi hagués més partits que guanyessin vots que no pas que en perdessin. Aquest és el cas d'ERC, PP, ICV-EUiA, C's i les CUP, essent Esquerra Republicana el partit que aconseguí un millor "saldo" positiu en termes absoluts, i Ciutadans qui obté una millora més gran en termes relatius. Curiosament, les dues forces que han dominat tradicionalment el mapa polític català, CiU i PSC, no es varen veure beneficiades pel gran número de vots emesos, i varen perdre suport tant en termes relatius com absoluts.

En aquest document presentem una estimació dels canvis de vot entre partits produïts entre les eleccions al Parlament de 2012 i les del 2010, tot fent servir les dades del Sondeig anual de l'ICPS.

Figura 1. El canvi en els resultats electorals en les eleccions al Parlament de 2012 respecte de les de 2010



Font: Departament de Governació i Relacions Institucionals



Com estimar els canvis de vot entre eleccions?

La manera més freqüent de veure com han funcionat els canvis de vot és fixar-nos en el canvi en els resultats. Però rere aquestes xifres s'hi oculten fluxos de vot creuats entre partits que sovint es cancel·len entre ells. I és que la diferència entre els vots obtinguts entre unes eleccions i altres només ens aporta informació sobre el saldo de vots de cada força que hi concorre. És a dir, sabem el que guanya o perd cada partit en termes nets, però no d'on li venen aquests guanys o respecte de quines formacions polítiques pot haver perdut suport. Per exemple, un partit pot mantenir els seus resultats electorals, tot indicant aparentment una estabilitat, quan potser està experimentant una fugida de vots alhora que una entrada que compensa les pèrdues. És a dir, no tenim coneixement dels canvis de vot, perquè al cap i a la fi el vot és un acte secret.

Tot i aquesta gran limitació, conèixer aquests moviments o transvasaments electorals és una qüestió que paga la pena de respondre perquè condiciona les interpretacions que fan els partits i la ciutadania de les eleccions i, en últim terme, les estratègies que engeguen les diferents formacions polítiques per tal de maximitzar els seus vots a les properes eleccions.

Així doncs, amb l'objectiu d'estimar els fluxos electorals d'aquests comicis, farem servir les dades del Sondeig de l'ICPS de 2012. Aquesta enquesta es realitzà durant el mes posterior a les eleccions, i ens ha permès preguntar a

una mostra representativa de la ciutadania de Catalunya què va votar, i també què va votar a les eleccions anteriors celebrades el novembre de 2010. És precisament el creuament d'aquestes informacions el que ens permet fer una estimació dels canvis de vot entre ambdues convocatòries (veure apunts metodològics al final d'aquest document).

Els canvis de vot segons les dades del Sondeig

Quins van ser, doncs, els principals fluxos de vot que es van produir a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2012 en relació amb les que es van celebrar dos anys abans? Quins són els partits que van retenir més suports d'una convocatòria a l'altra? D'on reben vots els partits? Cap a on els perden?

La taula 1, que pren com a referència l'actuació dels electors l'any 2010, mostra com es van comportar el 2012. És a dir, mostra la taxa de fidelitat dels votants de cada partit (caselles ombrejades en gris) i a on s'adrecen els vots que perden. Per exemple, de les persones que al 2010 varen optar pel PP, un 70 per cent van tornar a fer-ho al 2012, mentre que un 11 per cent va marxar a l'abstenció i la resta va repartir el seu vot entre altres forces polítiques, segons indica la pròpia taula.

En canvi, la taula 2, que pren com a punt de partida el comportament de l'electorat el 2012, ens ensenya com va votar el 2010. En altres paraules, mostra la composició del vot de cada partit, donant a conèixer l'origen dels suports

que guanyen. Per exemple, i seguint amb el PP, el 84 per cent dels que el van votar al 2012 ja ho varen fer dos anys enrere i els guanys de la formació

popular provenen sobretot de CiU, de la que rep l'11 per cent del seu còmput total.

Taula 1. Taxa de fidelitat i pèrdua de vots

		Vot 2010							
Vot 2012		Abstenció	PP	CiU	ERC	PSC	ICV-EUiA	C's	Altres
	Abstenció	57	11	7	1	16	7	17	10
	PP	0	70	2	0	1	0	8	0
	CiU	6	2	64	16	6	3	0	13
	ERC	10	4	11	67	8	10	0	20
	PSC	6	0	2	0	47	0	0	0
	ICV-EUiA	8	0	4	5	7	53	0	7
	C's	3	9	3	0	8	0	75	0
	CUP	5	0	1	10	3	20	0	4
	Altres	6	4	6	1	4	6	0	45
Total	100% (N=175)	100% (N=53)	100% (N=258)	100% (N=99)	100% (N=147)	100% (N=86)	100% (N=12)	100% (N=69)	

Font: elaboració pròpia a partir del Sondeig d'Opinió de l'ICPS de 2012

Taula 2. Procedència dels guanys

		Vot 2012								
Vot 2010		Abstenció	PP	CiU	ERC	PSC	ICV-EUiA	C's	CUP	Altres
	Abstenció	61	0	5	11	12	15	15	18	15
	PP	4	84	0	1	0	0	12	0	3
	CiU	10	11	77	19	6	12	22	7	22
	ERC	1	0	8	45	0	5	0	22	1
	PSC	15	2	4	8	82	11	29	9	8
	ICV-EUiA	4	0	1	6	0	51	0	38	7
	C's	1	2	0	0	0	0	22	0	0
	Altres	4	0	4	9	0	5	0	7	43
	Total	100% (N=162)	100% (N=44)	100% (N=212)	100% (N=148)	100% (N=84)	100% (N=91)	100% (N=41)	100% (N=45)	100% (N=72)

Font: elaboració pròpia a partir del Sondeig d'Opinió de l'ICPS de 2012

En definitiva, la primera taula ens parla de la capacitat que tenen els partits de mantenir votants i cap a on els perden, i la segona de la seva capacitat d'atracció. Malgrat que les dades que proporcionen s'han d'interpretar amb cautela per les limitacions amb la mida de la mostra de cadascun dels electorats, aquestes assenyalen tendències rellevants en els moviments del vot.

Una mobilització electoral elevada i una fidelitat de vot variable

La participació excepcional de les últimes eleccions autonòmiques suposà una mobilització important per part d'antics abstencionistes. Així, al 2012 no arriben a tres de cada cinc les persones que es reafirmaren en l'abstenció, és a dir, les que van decidir no par-



ticipar als comicis de 2010 i tampoc no acudiren a les urnes aquest passat novembre.

Aquesta mobilització va beneficiar gairebé tots els partits, però molt especialment a ERC, i després a ICV-EUiA, ja que entre totes dues es van fer amb prop d'una cinquena part del vot procedent de l'abstenció. Fins i tot PSC i CiU, que saldaren aquestes eleccions amb menys vots que a les anteriors, es van afavorir de l'augment de la participació, en endur-se en una proporció similar el suport d'antics abstencionistes.

Contrasta, però, el cas del PP, que segons les nostres estimacions no va mobilitzar una quantitat significativa de vots. Tanmateix aquesta situació no ha de semblar estranya si tenim en compte dos elements estretament relacionats entre sí. Primer, la infrarrepresentació tradicional a les enquestes de la presència electoral del PP a Catalunya, fenomen conegut com a "vot ocult". És a dir, els votants catalans del PP perceben que la seva opció política i les opinions que representa no tenen una gran acceptació social i s'estimen més amagar les seves preferències. Això fa que l'electorat popular que apareix a les enquestes siguin votants "durs", és a dir, molt fidels. I segon, el PP no va obtenir magnituds rellevants de suport des de l'abstenció perquè els que diuen que van votar-lo no tenen cap problema a dir que també ho van fer en el passat, quedant doncs poc marge per poder registrar fluxos de vot notable entre aquest partit i l'abstenció.

El caràcter mobilitzat i fidel dels votants "durs" del PP que recullen les

enquestes apareix àmpliament il·lustrat en la seva taxa de fidelitat, una de les més elevades: així, prop de tres de cada quatre persones que van votar al PP el 2010 van continuar apostant pels populars el 2012, essent C's l'única altra força política amb una taxa de fidelitat registrada semblant.

La fidelitat destacada dels electors del PP i C's difereix de la d'altres formacions que no han estat capaces de conservar bona part del seu suport electoral anterior. El PSC, seguit d'ICV-EUiA, són les dues forces que registren les taxes de fidelitat més baixes: en el cas dels socialistes, només un 47 per cent dels seus electors van tornar a votar-los el 2012, mentre que en el cas dels eco-socialistes, aquesta taxa de fidelitat és lleugerament més alta, amb un 53 per cent. En un estadi intermedi se situen CiU i ERC, que reteren al voltant de dos de cada tres antics votants.

Una estimació de les pèrdues i els guanys

Amb l'avançament de les eleccions i l'èmfasi bolcat en l'independentisme, CiU tenia les expectatives dipositades a assolir una majoria prou àmplia que li permetés desenvolupar el seu programa polític sense dependre d'altres formacions. Tanmateix va perdre vots tant en termes absoluts com relatius respecte dels comicis de 2010. Aquestes pèrdues són el resultat, per una banda, de la forta competència d'Esquerra a la que el partit en el Govern va haver de fer front dins l'espai nacionalista. Una dècima part de les persones que al 2010 van votar a CiU transferiren el seu suport a ERC el 2012, tot i que els re-



publicans també varen perdre adhesions en benefici de CiU (8 %).

Per altra banda, les pèrdues també tenen a veure amb què una part rellevant dels seus votants van optar per adreçar el seu vot cap a forces minoritàries o bé quedar-se a casa. Si bé és cert que CiU va mobilitzar antics abstencionistes (5%), aquests no varen ser prou importants com per compensar les fuites cap a l'abstenció (7%).

Paral·lelament, ERC va aconseguir atreure vot de CiU i de formacions minoritàries independentistes (per exemple SI, RI.Cat), resultant la gran beneficiària electoral en l'espai nacionalista, amb el permís de les CUP, que van prendre a Esquerra una desena part del seu vot. Aquesta capacitat d'atracció d'ERC no es va limitar a l'entorn nacionalista, sinó que també va recollir el favor de part de l'electorat d'altres partits com ara el PSC i ICV-EUiA, alhora que mobilitzà una de cada deu persones que no van participar en els comicis de 2010.

Pel que fa al PSC, l'abstenció va constituir el principal punt de sortida i d'entrada dels seus fluxos de vot. Així, mentre al 2012 el 16 per cent dels antics votants socialistes es van abstenir, el partit va recaptar el suport d'un 12 per cent de les persones que no van participar a les eleccions anteriors.

Tanmateix, el vot mobilitzat va quedar per sota del vot que es perdia. De fet, el partit socialista va viure una diàspora en el seu suport, que es va trencar en diferents direccions i en proporcions semblants cap a ERC, C's, ICV-EUiA i CiU.

ICV-EUiA, tot i guanyant vots d'una elecció a l'altra, experimentà canvis substancials en la composició del seu electorat. Mentre que per un costat patí una forta fugida de vots cap a les CUP i ERC, arreplegà cap a sí un electorat divers format per antics abstencionistes i votants del PSC i CiU. Aquests transvasaments semblen indicar una tensió entre les prioritats socials i les independentistes, que afectà la taxa de fidelitat electoral dels ecosocialistes, provocant desercions i noves incorporacions de votants.

Pel contrari, i tal i com hem comentat, el Partit Popular assolí una de les taxes de fidelitat més elevades. Tot i així, va patir fugues rellevants cap a l'abstenció i Ciutadans, mentre que els seus guanys van provenir quasi exclusivament de CiU. Així, doncs, les fronteres de competència electoral dels populars es concreten, per una banda, en els vots que C's pot restar-los-hi, i per l'altra, en els suports que pugui aconseguir de CiU. A aquest mapa electoral, cal afegir-hi, a més, un tercer front consistent en les dificultats del PP per evitar que una part del seus electors se'n vagin cap a l'abstenció. De fet, una de cada deu persones que els hi va fer confiança al 2010 van preferir quedar-se a casa al 2012.

C's al seu torn va ser una de les grans guanyadores del passat novembre en duplicar amb escreix el seu nombre de vots. Aquests resultats tan positius radiquen en el fet que comptà amb la taxa de fidelitat més gran i que aconseguí suports substancials procedents del PSC, CiU i PP, alhora que va mobilitzar votants anteriorment abstencionistes. Aquest panorama tan fa-



vorable només va restar enfosquit pel fet que l'abstenció i el PP no només li aportaren vots sinó que també li'n restaren.

Finalment, les CUP van ser la gran novetat d'aquest comicis. Aquesta nova formació va emergir amb força dins el panorama electoral, nodrint-se principalment de vot d'ICV-EUiA i d'ERC, i també mobilitzant part de l'abstenció.

En definitiva, la particularitat de les darreres eleccions al Parlament ha tingut dues grans conseqüències en els recorreguts electorals dels ciutadans. Per una banda, l'alta participació electoral afavorí el vot de pràcticament totes les candidatures; les diferències

radiquen fonamentalment en la intensitat amb què els diferents partits n'han rendibilitzat aquesta mobilització. Per altra banda, la particularitat de les eleccions propicià que s'hi intercanviessin sumes importants de vots entre partits, fenomen que va afectar fins i tot candidatures que tradicionalment no estaven acostumades a bescanviar votants. A partir d'ara, resta analitzar com han afectat els diferents elements particulars d'aquests comicis (qüestió independentista, polítiques d'austeritat, etc.) sobre les decisions de manteniment i de canvi de vot per part de la ciutadania.

Apunts metodològics

L'estimació del transvasament de vot a partir de dades d'enquesta individuals no es troba exempta de problemes. El primer requisit d'una bona estimació és que la mostra sigui representativa del conjunt de l'electorat, és a dir, que siguin presents a la mostra els votants de tots els partits en la mateixa proporció que al conjunt de la població. Però això no és tan fàcil d'aconseguir com sembla. Per exemple, és ben conegut que les enquestes subestimen l'abstenció. Ja sigui perquè es tracta d'una acció que costa reconèixer davant d'un entrevistador, ja sigui perquè és especialment difícil de localitzar i fer participar a les entrevistes a aquelles persones que no voten, el resultat és que a les enquestes sempre hi ha més participació declarada que la real.

Biaixos similars apareixen en el vot a candidatures. Generalment, s'acostuma a trobar més votants disposats a reconèixer que han votat pels guanyadors o per partits petits que el que ens indiquen els resultats, a la vegada que hi ha opcions que sempre estan menys presents a les mostres que a les urnes. De tot això s'acaba desprenent una sobrerrepresentació a les enquestes d'algunes forces polítiques i la infrarrepresentació d'unes altres.

Un segon problema d'inferir canvis de vot a partir de dades d'enquesta és que per fer-ho necessitem fer servir un doble record de vot, el de les eleccions immediatament anteriors i el de les eleccions celebrades mesos o anys abans de l'entrevista. Quan més pretèrita sigui l'elecció que es recorda, més possibilitat d'error. Però a més a més, cal tenir en compte que les persones entrevistades tenen tendència a homogeneïtzar els seus records (per una necessitat interna de donar coherència al propi relat), amb el que les estimacions tendiran a mostrar una estabilitat més gran que la que es produeix a les eleccions.

Com es reflecteixen aquests problemes tradicionals en el Sondeig del ICPS? Amb un treball de camp realitzat entre el 27 de novembre i el 20 de desembre de 2012, les diferències més grans entre el record de vot de la nostra enquesta i els resultats electorals es produeixen en relació a la participació i en el vot al PP. Si comparem el que diuen els nostres entrevistats amb els resultats d'un mes abans, trobem que l'abstenció i el vot al PP estan infrarrepresentats en 15 i 4 punts percentuals, respectivament. En canvi,



les CUP, ICV-EUiA i ERC apareixen sobrerrepresentades, és a dir, la proporció de gent que recorda haverlos votat és superior a la proporció de votants que obtingueren (dos, tres, i set punts percentuals en cada cas). Tot i que les magnituds difereixin, aquest patró no és gaire diferent pel que fa al que ens diuen els nostres electors del seu vot a les eleccions de l'any 2010.

Com a apunt final, cal tenir en compte que les nostres estimacions parteixen d'una simplificació. És a dir, assumim que l'electorat de 2012 i 2010 és el mateix, és a dir, que el cens no s'ha vist modificat ni per l'entrada de nous ciutadans amb dret a vot, ni per la sortida d'antics electors. Respecte dels nous ciutadans, no podem dir gaire cosa perquè el número d'entrevistats que fa dos anys tenien menys de 18 anys són massa pocs a la nostra mostra, el que ens impedeix dir res amb certesa. Sobre els que ja no hi són al cens..., lògicament, tampoc són a la mostra. Tot i que som conscients de l'important paper que juga la renovació del cens en el canvi electoral, hem restringit la nostra anàlisi als qui tenien dret de vot ara i fa dos anys. En qualsevol cas, tractant-se d'una elecció avançada dos anys, caldria esperar que la renovació natural del cens hagi estat menor que en eleccions anteriors.